

# KİK ÜYESİ ÜLKELERİN BELİRSİZLİKLER İÇERİSİNDEKİ 2022 PERFORMANSLARI VE 2023 BEKLENTİLERİ

ÖĞÜZHAN DEMİRDÖĞEN

Araştırmacı ORSAM

“

Bölgesel olarak KİK ülkelerinin kendi aralarındaki ekonomik rekabetin artması, KİK ülkelerinin petrol sonrası dönem için aldıkları tedbirler kapsamında yerleşme politikaları, uluslararası bağlamda ise devam eden Rusya-Ukrayna savaşının etkileriyle birlikte artan ABD-Çin gerilimi ekonomik ilişkileri olumsuz etkileyebilecek faktörler olarak sıralanabilir.

”

**2** 020 yılında başlayarak küresel ekonomiyi olumsuz etkileyen koronavirüs salgını kaynaklı bazı aksaklıklarının hâlihazırda süregeldiği 2022 yılında, Rusya'nın Ukrayna'yı işgal girişiminin başlaması ve kuraklığın hissedilir düzeyde artması emtia fiyatlarının rekor düzeylere ulaşmasına neden oldu. Üretim süreçlerindeki ham madde tedariki sorunları yıl içerisinde gıda ve enerji temelinde genişledi.



## UKRAYNA SAVAŞI SONRASI KÜRESEL DURUM

Rusya-Ukrayna savaşı sonrasında artan küresel riskle beraber Avrupa'nın doğal olarak artık sınırlarında hissettiği güvenlik tehdidi neticesinde Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile birlikte Rusya'ya karşı tedbir ve yaptırım kararları alındı. Özellikle Batı ülkelerini et-

kileyen enerji ve küresel çaplı gıda arz sorunlarının ortaya çıkması, fiyat dengeleriyle birlikte beklentileri de olumsuz etkiledi. 28 gelişmiş ekonomi ve 60 gelişmekte olan ekonomi dâhil olmak üzere 88 ülkedeki belirli kategorilerde medyan toplam enflasyonu gösteren grafik incelendiğinde 2022 yılının yüksek enflasyonu ve onu oluşturan etmenlerin etkileri açıkça

görülmektedir. Küresel ekonomide 2020 yılı itibarıyla salgına karşı alınan tedbirler kapsamında dünya genelinde uygulanan geniş para politikası ve mali politikalar sonucunda beklenen enflasyonist etkiler, 2022 içerisindeki gelişmelerle birlikte tahminlerin üzerinde gerçekleşti. Öyle ki ABD, İngiltere ve Avrupa Birliği'ndeki (AB) enflasyon oranları son 40-45 yılın en yüksek seviyelerine çıktı. Enflasyona karşı başta ABD olmak üzere Avrupa ve diğer ülkelerin de faiz artırım süreçleri ekonomilerin büyüme oranlarını etkileyen en önemli faktör oldu. ABD, mart ayında 25 baz puanla başladığı faiz artışlarını mayısta 50, hazirandan itibaren yapılan toplantılarda 75 baz puan yükseltmiş ve yılın son toplantısında 50 baz puanla faizi %4,25-4,5 aralığına çıkardı. ABD'nin faiz artırımlarıyla birlikte AB de temmuz ayında faiz artışlarına başlayarak yılı %2,5-2,75 düzeyinde kapattı. Öte yandan ABD ekonomisinin 2022'de %2,9 büyümesiyle birlikte gelen enflasyon, iş gücü piyasası ve borsa verileri küresel ekonomilerde de tedbirli bir iyimser hava ile yumuşak inişin görülebileceği beklentilerini arttırdı. Ancak son dönemde gündeme gelen uluslararası şirketler başta olmak üzere büyük işten çıkarma haberleri küresel ekonomi için bu iyimser havayı bozarken karamsar senaryoyu akla getirmektedir.

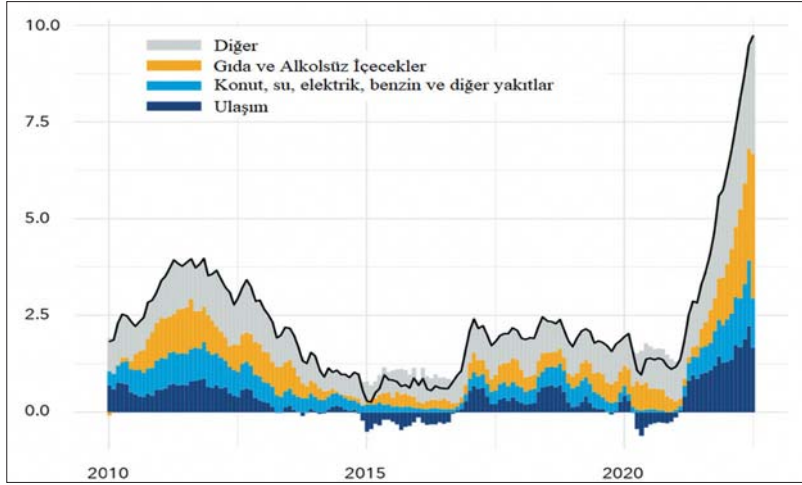
## ORTADOĞU VE KUZAY AFRİKA EKONOMİLERİNDE ENFLASYON VE FAİZ

Para birimlerini ABD dolarına endeksleyerek sabit kur rejimi uygulayan çoğu Ortadoğu ülkeleri





**Grafik 1:** 2010-22 Yılları Arasında Küresel Enflasyon ve Enflasyonu Oluşturan Etmenler



**Kaynak:** Uluslararası Para Fonu

**Tablo 1:** Aralık 2022 İtibarıyla Bölge Ülkelerinin Yıl Sonu Enflasyon ve Faiz Oranları

	Enflasyon	Faiz
<b>KİK</b>		
Irak	4,00%	4,00%
Suudi Arabistan	3,30%	4,5-5,0%
Birleşik Arap Emirlikleri	5,60%	4,40%
Katar	5,93%	5,25-5,5%
Kuveyt	3,15%	4,00%
Bahreyn	3,60%	5,25%
Umman	1,98%	5-5,50%
Yemen*		
<b>Levant</b>		
Lübnan	189,40%	10,52%
Suriye*		
Ürdün	4,40%	6,50%
İsrail	5,30%	3,75%
Filistin*		
<b>K. Afrika</b>		
Mısır	21,30%	16,75%
Libya*		
Cezayir	9,20%	3,00%
Tunus	10,10%	8,00%
Fas	8,30%	2,50%

**Kaynak:** Ülkelerin merkez bankaları ve istatistik kurumlarından derlenmiştir.

\* Bu ülkelerdeki istikrarsızlıklar nedeniyle verilere yer verilememiştir.

de faizlerini ABD ile aynı doğrultuda arttırma kararları aldı. Özellikle ekonomisi diğer ülkelere göre daha kırılgan olan Lübnan, Mısır, Ürdün ve Tunus, artan gıda ve

enerji fiyatlarından daha olumsuz etkilenmiştir. Arap dünyasının en kalabalık ve en büyük ekonomilerinden olan Mısır'ın tahvil piyasasından mart ayından itibaren

yaklaşık 25 milyar dolarlık çıkış gerçekleşirken siyasi, sosyal ve ekonomik krizin devam ettiği Lübnan ise borç almak için IMF ile süreçlerini hâlen sürdürmektedir. Lübnan'da hiperenflasyon yaşanırken hükümet gıda, enerji ve temel ihtiyaç ürünlerinde verdiği sübvansiyonları karşılamakta artık daha fazla zorlanmaktadır. Bölge ülkeleri arasında Tunus da en yüksek enflasyona sahip ülkelerden biri konumundadır ve yüksek genç işsizliği ülke için önemli bir ekonomik ve sosyal riski oluşturmaya devam etmektedir.

## KİK ÜYESİ ÜLKELERİN EKONOMİK GÖRÜNÜMÜ VE BEKLENTİLER

2022'de Körfez ülkelerinin, petrol ve endüstriyel üretimleri genişlemeye devam etse de bölge küresel baskılardan muaf olamamıştır. Enflasyon, Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) ülkelerinin büyük bölümünde küresel çapta gerçekleşen oranların altında kalmış olsa da son yirmi yıldır görülmeyen seviyelere çıkmıştır. Enflasyon bölge ülkeleri arasında değişken seyretmiş ve en düşük enflasyon %1,9 ile Umman'da ve en yüksek %5,6 ile Birleşik Arap Emirlikleri'nde (BAE) görülmüştür. Bölge ülkeleri kendileri için yüksek enflasyonla mücadelelerini ABD'nin yıl içerisinde aldığı faiz artırım kararlarıyla neredeyse eş zamanlı olarak faizlerini arttırarak gerçekleştirmişlerdir.

Körfez ekonomileri için önemli bir itici güç olan ham petrolün varil fiyatları, 2023'e geçtiğimiz yılın yüksek seviyelerine göre üçte bir oranından fazla aşağıda kalan seviyelerde girmiştir. Bununla birlikte bu yıl için büyük ekonomi-

lerde talebi azaltabilecek durgunluk endişeleri nedeniyle enerji fiyatlarında aşağı yönlü baskının devam etmesi beklenmektedir. Dolayısıyla genel olarak bölge ülkeleri açısından 2023 için görünüm zayıf dış ortam göz önüne alındığında daha temkinli olacaktır. Petrol ve gaz üretiminde büyümenin bu yıl yavaşlayacağı tahmin edilirken bölgedeki üretim kapasitesini artırmaya yönelik devam eden yatırımlarla birlikte sektörün 2023'te ülkelerin gayrisafi yurtiçi hasıllarına (GSYİH) yine de olumlu katkı yapması beklenmektedir.

Bölgede petrol, mali denge dalgalanmalarının ana itici gücüdür. Geçtiğimiz yıl brent ham petrolünün varil başına ortalama fiyatı 104,8 dolar olurken 2023 yılı için yaklaşık 90 dolar seviyeleri tahmin edilmektedir. Petrol fiyatında varil başına her 5 dolarlık değişiklik KİK üyelerinin mali dengesini GSYİH'lerinin yaklaşık 1,2 puanı kadar etkileyebilmektedir. Böyle bir senaryoya göre KİK ülkeleri arasında BAE ile Katar'ın düşük petrol fiyatlarında bile cari fazlalarını koruyabilecekleri öngörülmesiyle 2023'te petrol fiyatlarında olası bir düşüşe karşı en iyi konumdaki ülkeler olarak nitelendirilebilmektedirler. Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ile Katar varil başına 80 dolar gibi daha düşük fiyatlarda bile dış finansman fazlalarını elinde tutabilecek güçte olmaları nedeniyle finansman pozisyonlarının bu yıl bozulmaması beklenmektedir. Öte yandan petrol fiyatı 80 doların altındayken Suudi Arabistan, Kuveyt, Umman ve Bahreyn'in yaşayabilecekleri mali veya cari hesap açığını finanse etmek için borçlanma ihtiyacı du-

yabilecekleri öngörülmektedir. Ancak bu ülkeler için 2023 yılında gelişebilecek olası zayıflıklara rağmen petrol fiyatlarının başa baş fiyatlarının üzerinde kalacağını da belirtmek gerekir. Bu yıl varil başına başa baş fiyatları Suudi Arabistan için 77,2 dolar, BAE için 46,1 dolar, Katar için 46,5 dolar, Kuveyt için 88,4 dolar, Umman için 74,6 dolar ve Bahreyn için 86 dolar olarak tahmin edilmektedir. Nispeten yüksek petrol fiyatlarına bağlı olarak bu ekonomiler için cari fazlalarının bu yıl da devam edebileceğini söyleyebiliriz.

“

**Bu yıl için büyük ekonomilerde talebi azaltabilecek durgunluk endişeleri nedeniyle enerji fiyatlarında aşağı yönlü baskının devam etmesi beklenmektedir. Dolayısıyla genel olarak bölge ülkeleri açısından 2023 için görünüm zayıf dış ortam göz önüne alındığında daha temkinli olacaktır.**

”

KİK ülkelerinin bu yıl için muhtemelen olarak görülen düşük petrol kaynaklı GSYİH büyümelerine rağmen petrol dışı büyümelerinin yıl içerisinde daha olumlu olması beklenmektedir. Bölgede teşvik edilen sektörler arasında ilk sırada yer alan turizm açısından KİK ülkelerinin 2022'de salgın öncesine göre daha yüksek turist ziyaretçi sayıları bildirmesi sektördeki büyümeye dikkat çekmektedir. Özellikle Dünya Kupası, EXPO gibi uluslararası etkinliklerle bölge ülkeleri küresel ilgi odağı olmaya çalışmakta ve turizm bu ülkeler için stratejik bir sektör hâline getirilmektedir. Ay-

rıca yıl içerisinde KİK ülkeleriyle Çin arasındaki ticari ilişkilerin çeşitli iş birlikleriyle geliştirilmesine dair somut adımlar atıldı. Yıl sonuna doğru Çin Devlet Başkanı Şi Cinping'in Suudi Arabistan'a gerçekleştirdiği ziyaret sırasında Suudi Arabistan ile 30 milyar dolar değerinde 34 anlaşma imzalanmış ve diğer Arap ülkeleriyle de yapılan anlaşmalar neticesinde toplam 50 milyar dolarlık iş birliği oluşturulmasına karar verilmiştir. Ancak Çin ile KİK ülkeleri arasında gelişen ticari ve ekonomik ilişkiler açısından bölgesel ve uluslararası bazı gelişmeler olası zorluklar olarak ön plana çıkabilecektir. Bölgesel olarak KİK ülkelerinin kendi aralarındaki ekonomik rekabetin artması, KİK ülkelerinin petrol sonrası dönem için aldıkları tedbirler kapsamında yerleşme politikaları, uluslararası bağlamda ise devam eden Rusya-Ukrayna savaşının etkileriyle birlikte artan ABD-Çin gerilimi ekonomik ilişkileri olumsuz etkileyebilecek faktörler olarak sıralanabilir.

Sonuç olarak, KİK üyesi ülke ekonomileri geneli için petrol gelirlerine bağlı yıl içerisinde beklenen küresel yavaşlama neticesinde gelirlerin olumsuz etkilenmesiyle bu yıl 2022 yılına göre daha düşük düzeyde, yaklaşık %3 oranında büyüyecekleri tahmin edilmektedir. Bölge ülkelerinin kısa vadede ekonomik büyümelerini korumak ve ekonomik devinimlerini gerçekleştirebilmeleri için stratejik öneme sahip olan hidrokarbon dışı ekonomik çeşitlendirme, üye ekonomileri bu yıl olası küresel durgunluk rüzgarlarına karşı koruması açısından daha değerli olacaktır. ■